

Journal of Social Intervention: Theory and Practice –
2009 – Volume 18, Issue 1, pp. 86–90
URN:NBN:NL:UI:10-1/100030

ISSN: 1876-8830

URL: <http://www.journalsi.org/index.php/pad/article/view/126>

Publisher: Igitur, Utrecht Publishing & Archiving
Services in cooperation with Utrecht University of
Applied Sciences, Faculty of Society and Law
Copyright: this work has been published under a
Creative Commons Attribution-Noncommercial-No
Derivative Works 3.0 Netherlands License

Gaby Jacobs, Ruud Meij, Hans Tenwolde en
Yanaika Zomer (red.), **Goed werk. Verkenningen
van normatieve professionalisering**. Amsterdam:
Uitgeverij SWP, 2008, 317 p., € 31,90.
ISBN 978 90 6665 898 1

Wim Claassen, Marjo ten Bergen, Lia Goyaarts,
Hielke Bosma, **Werken aan zin in werk. Denk- en
werkboek voor begeleiding van professionals**.
Amsterdam: Uitgeverij SWP, 2008, 155 p., € 19,90.
ISBN 978 90 6665 897 4

BOOKS

ELLEN GROOTOONK

Sinds een jaar of tien is het begrip normatieve professionaliteit in zwang gekomen. Aanvankelijk werd het begrip geïntroduceerd als reactie op de verzakelijking en economisering in zorg, welzijn en onderwijs. In deze sectoren is steeds meer de nadruk komen te liggen op efficiëntie, effectiviteit en doelgericht handelen. Men wilde met het begrip normatieve professionaliteit aandacht vragen en woorden geven aan de menselijke, subjectieve en morele kant van

het beroepsmatig handelen. Normatieve professionaliteit werd aanvankelijk gepresenteerd als de tegenhanger van het begrip technische professionaliteit. Dit laatste verwijst naar doelrationeel handelen dat gestuurd wordt door kostenplaatjes en objectief verkregen gegevens uit wetenschappelijk onderzoek. Een voorbeeld hiervan is het 'evidence based' werken waarin alleen die methodieken of behandelprogramma's gebruikt mogen worden die hun werking bewezen hebben.

Ontwikkelingen zoals het afslanken van de verzorgingsstaat, marktwerking en vraaggestuurd werken hebben er toe geleid dat veel professionals zich beknelde zijn gaan voelen. De nieuwe realiteit van doel gericht werken bracht eveneens een grotere rol voor managers met zich mee. Zorginstellingen presenteren zich tegenwoordig als bedrijven die diensten en producten leveren. Ze worden geleid door managers die vaak ver af staan van de dagelijkse praktijk.

In de discussies van de laatste jaren over de sociale sector is de professional vaak neergezet als een marionet die overgeleverd is aan de eisen van de markt, manager en burger. Haar betrokkenheid en zorg zouden ondersneeuwen ten gunste van kale efficiëntie. Er wordt daarbij gesuggereerd dat waarden in het werk van professionals verdwijnen. De redactie van 'Goed werk' stelt dit uitgangspunt ter discussie. Volgens hen laten waarden zich niet wegdrücken omdat moraliteit inherent verbonden is met professioneel handelen.

In het huidige debat wordt de wijze waarop professionals waarden in praktijk brengen onderbelicht. In de bundel 'Goed werk' wordt een poging gedaan om deze leemte op te vullen. Normatieve professionaliteit wordt hierbij vervangen door het bredere begrip 'normatieve professionalisering'. Hiermee wordt verwezen naar:

"De bewustwording van het krachtenveld van verschillende normen

(maatschappelijke, organisatorische, professionele en persoonlijke) (...) waarin de professional zich bevindt en het zoeken naar de juiste rechtvaardigheidsgrond voor het professionele handelen die per situatie kan verschillen en om een afweging (vooraf, tijdens en achteraf) vraagt." (Humanisme en humaniteit in de 21ste eeuw. Onderzoeksprogramma UvH, 2005–2010)

Normatieve professionalisering wordt opgevat als een voortdurend leerproces waarin de vraag naar 'wat goed handelen is' centraal staat. In plaats van het falen van de markt en bureaucratie aan de orde te stellen, is het volgens de redactie van 'Goed werk' beter om de aandacht te richten op de 'onderhandeling over conflicterende waarden'. De professional moet niet voorgesteld worden als een lijdende toeschouwer maar als een deelnemer in de 'messy business' van het professionele handelen.

In deel één van de bundel wordt het begrip normatieve professionalisering door diverse auteurs verder uitgewerkt. Dit deel is theoretisch van aard en vraagt om aandachtig lezen. Douwe van Houten start in het eerste hoofdstuk met een sociologische verkenning van professionaliteit. In de hoofdstromingen van professionaliseringstheorieën wordt professioneel handelen vooral gezien als toepassing van wetenschappelijke kennis. Daarnaast kan er volgens Van Houten

BOOKS

een model van praktische wetenschap onderscheiden worden waarbij de aanname is dat professioneel handelen zelf kennis produceert. Voorwaarde hiervoor is dat de professional reflexief is ten aanzien van dat handelen en bewust is van de morele oordeelsvorming die hierbij plaats vindt. Van Houten stelt het eenzijdige beeld van de gekooide en beknelde professional ter discussie. De professional heeft nog steeds de regie in het primaire proces, de manager is niet aanwezig in de operatiekamer, het leslokaal of de kamer van de maatschappelijk werker. De logica's van markt, managers en professionals zijn tegenstrijdig, en deze tegenstrijdigheid kan niet worden opgelost. Van Houten stelt de vraag wat een verstandige strategie is voor professionals vanuit deze paradoxale situatie. Zijn antwoord daarop is dat het belangrijk is de eigenheid van het eigen handelen te behouden en geen managementtaal te gebruiken.

Gaby Jacobs voegt daar in haar bijdrage de dialoog aan toe. De professional moet de moed hebben om de eigen kwetsbaarheid te erkennen en open te zijn naar de ander en zichzelf. Het gaat om 'samen denken' en uit de 'eigen wereld' stappen. Adri Smaling werkt vervolgens in een verdiepend artikel het begrip reflectie uit.

In de debatten over normatieve professionaliteit wordt de Habermassiaanse tegenstelling tussen systeem en leefwereld vaak gehanteerd. De morele waarden

worden dan vaak exclusief aan de kant van de leefwereld geplaatst, leefwereldrelaties worden geïdealiseerd. Dit onderscheid is volgens Tonja van den Ende en Harry Kunneman nuttig geweest maar is nu niet langer voldoende. Normatieve professionalisering moet niet alleen gaan om het vergroten van betrokkenheid, zorg en aandacht maar tevens om de humanisering van systemen en de samenleving. Dit illustreren zij aan de hand van een praktijkvoorbeeld van humanistisch geestelijke verzorging bij defensie. In het laatste hoofdstuk neemt Ruud Meij een enigszins dissident standpunt in. Hij hekelt de opvatting dat professionals een krachtiger moreel geluid zouden moeten laten horen. Ze zijn 'slechts medespreker in het publieke onderzoek naar de morele juistheid van haar oordelen'.

In deel twee van de bundel worden diverse praktijken besproken in het licht van normatieve professionalisering. De redactie heeft voor een breed spectrum gekozen: gezondheidsbevordering, organisatie advieswerk, sociaal-cultureel jongerenwerk, het werken met moslimjongeren in de jeugdhulpverlening, de zorgsector, het onderwijs en de ambtenarij. Dit tweede deel laat zich het beste karakteriseren als een theoretische reflectie op de praktijk waarbij de theoretische invalshoek de boventoon voert.

Het laatste deel heeft de redactie artikelen verzameld die in gaan op het leren van professionals in brede zin. Er worden in dit deel twee concrete methoden beschreven: exemplarisch handelingsonderzoek en interactief theater. Beide vormen kunnen reflectie van professionals op gang brengen. Op de achterflap is te lezen dat de bundel 'Goed werk' bestemd is voor 'iedereen die eens wat grondiger mee wil denken over professionalisering'. Wilt u beslagen ten ijs komen in het doordenken van professionaliteit dan biedt deze bundel goede aanknopingspunten. Als u echter op zoek bent naar een praktisch begrippenkader, waar direct mee gewerkt kan worden, dan bestaat de kans dat u door de bomen het bos niet meer ziet.

In dat geval is het boek 'Werken aan zin in werk' een goed alternatief. Dit boek wordt gepresenteerd als een 'Denk- en werkboek voor de begeleiding van professionals'. Aan de basis van dit boek liggen ten grondslag drie pilotprojecten rondom arbeid en zingeving die uitgevoerd zijn door vrijgevestigd humanistisch geestelijk werkers.

De auteurs van 'Werken aan zin in werk' signaleren een behoefte aan humanisering van arbeid in organisaties. De projecten kunnen gezien worden als voorbeelden om dit proces vorm te geven.

In hoofdstuk één worden sleutelervaringen van de projecten beschreven: begeleide intervisie, een weekend natuurbeleving en

het ontwikkelen van een gedragscode. De centrale vraag die hierbij gesteld wordt is: 'Hoe doe je als begeleider in deze situatie het goede en hoe doe je dat goed?'

In iedere fase van het werkproces, acquisitie, uitvoering en nazorg kunnen reflectieve en morele vragen worden gesteld. Bijvoorbeeld 'Wat is mijn eigen belang bij deze opdracht?', of 'Komt mijn eigen persoon op het spel te staan?'. De auteurs laten, door de beschrijving van hun ervaringen en de vragen die ze daarbij stellen, zien hoe je normatieve professionalisering vorm kunt geven.

In hoofdstuk twee wordt er op basis van de beschreven ervaringen een praktijktheorie geformuleerd. In deze praktijktheorie neemt de eigen 'bestaansethiek' van de werker een centrale rol in. Dit betekent dat de eigen waarden zowel leidend kunnen zijn voor de keuzes die gemaakt worden als een ankerpunt kunnen zijn van waaruit reflectie plaats vindt. De begeleider moet congruent handelen, datgene wat hij wil bevorderen (zoals gelijkwaardigheid, openheid, ruimte) moet hij waarmaken als persoon. Om dit ideaal te kunnen bereiken is voortdurende reflectie vereist. Hoe deze reflectie eruit kan zien tonen de auteurs in hoofdstuk drie dat gaat over 'perspectieven op normatieve professionaliteit'.

In deel twee van het boek worden de drie pilotprojecten uitgewerkt en voorzien van schema's en handleidingen. In deel drie wordt

BOOKS

tot slot de taakstelling en de positionering van werkers op het gebied van arbeid en zingeving beschreven.

Het boek 'Werken aan zin' geeft bruikbare handvatten en inzichten over hoe normatieve professionalisering vorm kan krijgen.

Het is eenvoudig te vertalen naar andere beroepspraktijken en inspireert om zelf na te denken over het eigen werk.

LITERATUUR

Humanisme en humaniteit in de 21ste eeuw: onderzoeksprogramma van de Universiteit voor humanistiek (2005–2010). Retrieved from <http://www.uvh.nl/uploadeddOCUMENTEN/07-05-16%20Onderzoeksprogramma%202005%202010.pdf>